ARJEN APU

Arkipäivän kohtaamisia ja tukea

Arjen apu - aktiivisen elämän tukena

Sari Lappalainen, Mia Kröneck, Anne Timonen, Mehria Ibrahim,
Helen Ghebrehiwet, Elise Liikala, Eveliina Aaltonen

LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 51

TURVAPAIKKA-, MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTTAMISRAHASTO
Euroopan unionin tuella

LAB University of Applied Sciences

KAUPUNKIKYLÄ
yksilöllistä elämää yhteisössä

DILA
LAHDEN DIAKONIALAITOS

LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 51
Vastaava toimittaja: Minna Suutari
Tekninen toimittaja: Riikka Sinisalo
Visuaalinen ilme: Dimitrii Rabtsevich
Taitto: Design Kumina
Valokuvat: Arjen apu -hanketiimi
ISSN 2670-1928 (PDF)
ISSN 2670-1235 (painettu)
ISBN 978-951-827-421-9 (PDF)
ISBN 978-951-827-422-6 (painettu)
Lahti, 2022

Sisällysluettelo

Esipuhe 4
Arjen apu -toiminta 5
Kulttuuritietoisuus ja Arjen apu 5
Osallistujien tavoittaminen 6
Vapaaehtoistoiminta 8
Rekrytointi- ja verkostointimalli 8
Rekrytointi 10
Vapaaehtoistoiminnassa hyödynnetyt verkostot 10
Perehdytysmalli 11
Perehdytyksen menetelmät 13
Vapaaehtoistoiminnan mallin juurruttaminen 13
Vapaaehtoisten sitouttaminen toimintaan 14
Suomen kielen tukimateriaali vapaaehtoisille 15
Vapaaehtoistehtävät 16
Kohtaamisen toimintamallit 18
Olohuone 19
Omakielisten ohjaajien toiminta 22
Tieto- ja taitopajat 24
Nuorten tapahtuma 26
Ukrainalaisten pakolaisten tuki 27
Materiaalit toiminnan tueksi 28
Lähteet 29
Liitteet 30
Tieto- ja taitopajojen aiheet kokonaisuudessa: 30
Vapaaehtoistoiminnan verkostoyhteistyökumppanit kokonaisuudessaan 30
Vapaaehtoistoiminnan pelisäännöt 31

Esipuhe

Arjen apu -hanke tuki toimenpiteillään erityisesti eritrealais- ja afganistanilaistaustaisten maahanmuuttajien kotoutumista kehittämällä ja pilotoimalla vapaaehtoistoimintaan perustuvan toiminnan. Sen käytänteiksi hankkeessa kehitettiin erilaisia arkisten asioiden ymmärtämistä ja tekemistä tukevia toimintamalleja. Hankkeen tuloksena syntynyttä Arjen apu -toimintamallia on aloitettu juurruttamaan Päijät-Hämeen alueen maahanmuutto- ja kotouttamistoimintaa tarjoaville tahoille.

Arjen apu -hankkeen toteuttivat yhteistyössä LAB-ammattikorkeakoulu, Lahden Diakonialaitos ja Sylvia-kotiyhdistyksen Kaupunkikylä-yksikkö 1.9.2020–31.12.2022 välisenä aikana. Arjen apu -hanketta rahoitti Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (AMIF) ja sen Kansallinen tavoite oli 2.2 Kotoutuminen.

Arjen apu -toiminta

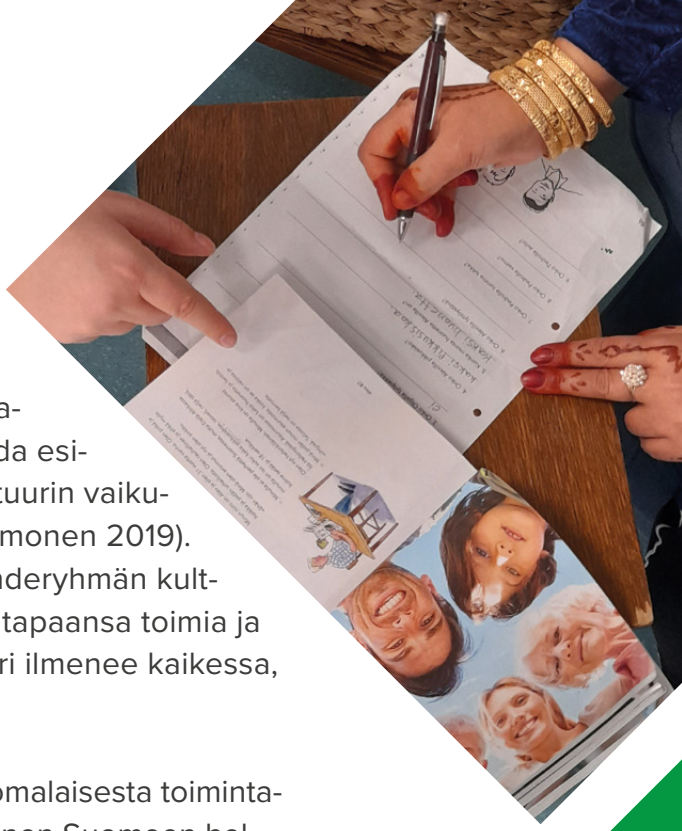

Kulttuuritietoisuus ja Arjen apu

Kulttuuritietoisuus tarkoittaa, että maahanmuuttajan kanssa työskentelevä henkilö osaa huomioida esimerkiksi viestinnässä ja asiakaskontaktissa kulttuurin vaikutuksen sekä kohderyhmässä että itsessään (Heimonen 2019). Tämä tarkoittaa, että ymmärretään millainen kohderyhmän kulttuuri on ja miten se vaikuttaa heidän arvoihin ja tapaansa toimia ja ajatella samalla, kun tiedostetaan, miten kulttuuri ilmenee kaikessa, mitä teemme, ajattelemme ja ilmaisemme.

Hankkeen tarkoitus oli kasvattaa ymmärrystä suomalaisesta toimintakulttuurista ja mielenmaisemasta, jotta kotoutuminen Suomeen helpottuisi avun tarpeisiin vastaamisen kautta. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan onnistunut kotoutuminen ja tunne osallisuudesta ehkäisee syrjäytymistä ja pienentää hyvinvointi- ja terveyseroja kantaväestön ja maahanmuuttaneiden välillä. Hankkeen ja onnistuneen kotoutumisen yhteinen tavoite oli, että maahanmuuttanut kokisi, että hän on osa yhteiskuntaa ja hänellä on uudessa kotimaassa tarvittavia tietoja ja taitoja (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Ymmärrystä ja yhteistyötä kohderyhmän kanssa pyrittiin edistämään omakielisten ohjaajien (dari ja tigrinja) avulla. Tämä lisäsi luottamusta ja ymmärrystä hankkeen toimijoiden ja kohderyhmien välillä. Omakieliset ohjaajat olivat etenkin hankkeen alussa aktiivisessa roolissa rekrytoimassa osallistujia. Sen lisäksi he toimivat tulkkeina hankeesittelyissä ja ohjasivat kohderyhmäläisiä. Yksilöohjauksia siirrettiin vapaaehtoisille ja hanketyöntekijöille hankkeen edistyessä.

Luottamuksen rakentaminen hankkeessa onnistui parhaiten omakielisen ohjaajan kautta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien luottamus suomalaisiin instituutioihin vähenee Suomessa asutun ajan mukaan (Castaneda et al. 2014). Esimerkiksi, omakielinen ohjaaja oli erityisen tärkeä viranomaisasioihin liittyvissä yksilöohjauksissa, koska suomalaisiin viranomaisiin ei aina luoteta. Luottamuksen rakentaminen muihin ihmisiin ja instituutioihin on erittäin tärkeää hyvinvoinnin ja kotoutumisen onnistumisen kannalta. Omakieliset ohjaajat ja heidän mahdollisuutensa vaivattomaan omakieliseen viestintään mahdollistivat tämän.

Arjen apu -toiminta

Osallistujien tavoittaminen

Toimintaa on hyvä esitellä paikallisille kotoutumisen asiantuntija-verkostoille, kuten maahanmuuttajakoulutuksesta vastaaville sekä maahanmuuttajapalveluja tarjoaville tahoille.

Pysyvä kohtaamispaikka tukee toiminnan jatkuvuutta, auttaa toiminnan viestinnässä ja osallistujien tavoittamisessa. Tämän vuoksi luotiin viikoittainen Olohuone toiminta Kaupunkikylän tiloihin. Olohuoneissa auttoivat vapaaehtoiset, hanketyöntekijät sekä darin- ja tigrinjankieliset ohjaajat. Omakieliset ohjaajat toimivat tarvittaessa tulkkeina ja markkinoivat aktiivisesti toimintaa heidän kohderyhmälleen.

Hankkeessa toteutettiin myös marraskuussa 2020 työpajat, joissa kartoitettiin yhdessä hankkeen kohderyhmän kanssa asioita, joista maahanmuuttajat olisivat kiinnostuneita ja joihin he tarvitsevat apua. Tämän kartoituksen pohjalta luotiin kysely, jossa oli 32 teemaa. Näistä kohderyhmät valitsivat teemat, joita käytettiin tieto- ja taitopajojen aiheina. Kysely oli suomenkielinen, ja sen täyttämisessä auttoivat tigrinjan- ja darinkieliset Arjen apu -hankkeen ohjaajat.

Maahanmuuttajalla saattaa olla traumaattisia kokemuksia kotimaastaan tai matkalla Suomeen, mikä tekee heistä herkkiä vuorovaikutustilanteissa ja luottamuksen luominen voi viedä aikaa. Omakielisen ohjaajan tuki yksilöohjauksissa oli tärkeää koko hankkeen ajan.

- Hyödynnä omakielisiä ohjaajia kohderyhmän rekrytoinnissa läpi hankkeen.
- Anna omakielisille ohjaajille riittävästi resursseja ja tarvittaessa ohjausta yksilöohjauksiin.
- Varmista että auttamisessa ja avun tarpeen kohtaamisessa ei ole kulttuurieroja.
- Käytä tulkkeja aina kun mahdollista.
- Kouluta eri toimijoita kulttuuritietoisuudesta ja luottamuksen luomisesta.

Arjen apu -toiminta

Kuva 1. Osallistujien tavoittamisen muodot (Kuva: Mia Kröneck ja Mirva Koponen)

Vapaaehtoistoiminta

Rekrytointi- ja verkostointimalli

Vapaaehtoisten innostaminen mukaan toimintaan vaatii suunnittelua ja verkostoitumista. Verkostojen avulla rekrytointi ja vapaaehtoisuudesta kiinnostuneiden henkilöiden tavoittaminen tehostuu.

Yksi tapa tarkastella vapaaehtoistoimintaa on nähdä se vapaa-ajanviettotapana, joka on kuitenkin normaalia vastuullisempaa ja tavoitteellisempaa. Vapaaehtoistoiminnassa voi kehittää henkilökohtaisia taitoja ja samalla on mahdollista saavuttaa tavallista työtä enemmän sisäisiä palkintoja ja ilmaista omaa persoonallisuutta. (Marjovuo 2014, 18.)

Rekrytoinnissa on oleellista pohtia, mitkä kohderyhmät voisivat olla kiinnostuneita tulemaan mukaan toimintaan. Vapaaehtoisilla on usein erilaisia ja yksilöllisiä motivaatiotekijöitä osallistumiselle. Näiden motivaatiotekijöiden tunnistaminen on avainasemassa rekrytoinnin kohdentamisessa. Monet vapaaehtoisista haluavat ensisijaisesti auttaa muita ihmisiä ja saada sitä kautta iloa ja merkityksen kokemusta elämään, mutta vapaaehtoiseksi hakeutuvalla voi olla muitakin toiveita tai odotuksia. Joku saattaa kokea yksinäisyyttä ja haluaa päästä tutustumaan uusiin ihmisiin, toinen haluaa haastaa itseään, koska sosiaaliset tilanteet ovat hänelle hieman jännittäviä, kolmas toivoo voivansa hyödyntää vapaaehtoistoiminnassa jotakin erityistä taitoaan, neljäs toivoo puolestaan oppivansa vapaaehtoisena tietyn taidon, viides suorittaa vapaaehtoisuutta osana opintojaan jne.

!

Arjen apu -hankkeessa vapaaehtoiset olivat pääosin kantasuomalaisia, mutta vapaaehtoisten joukossa oli myös maahanmuuttajia, joilla oli omakohtainen kokemus uuteen maahan kotoutumisesta.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminnan kautta on mahdollista rakentaa myönteistä minäkuvaa ja kokea yhteyttä toisiin ihmisiin. Etenkin nuorille vapaaehtoisuus voi mahdollistaa uusien asioiden kokeilemisen yhdessä kavereiden kanssa. (Grönlund 2012, 59.)

"Parasta vapaaehtoistoiminnassa on, kun kiitetään avusta ja apu on selvästi arvostettu... Nautin muiden auttamisesta ja tulee hyvä olo, kun heidän (avunsaajien) asia menee hyvin."

"Olen oppinut enemmän heidän elämäntilanteesta heidän omasta näkökulmasta. Itselle on ollut uutta esimerkiksi, miten he ovat muuttaneet Suomeen. Olen myös saanut paremman ymmärryksen sekä kuvan muiden auttamisesta vapaaehtoisena, ja siitä miten tärkeää on olla kärsivällinen ja ymmärtäväinen. Selkosuomi on ollut itselle uutta opittavaa."

"Olen ollut mukana Olohuone-tapahtumissa ja yksittäisissä teemapäivissä vapaaehtoisena. Tehtäviä on tullut tehtyä esim. läksyjen auttamisessa, tulkkaus suomi-arabia, hakemusten täyttely ynnä muu. Itse olen kovasti perehtynyt läksyissä auttamiseen, ja se on ollut itselle mielenkiintoista. Olen päässyt jakamaan tietoa ja taitojani muiden avuksi, josta pidän paljon."

- vapaaehtoiset

Rekrytoinnissa voi olla useita ja erilaisia kohderyhmiä sikäli kun hankkeessa on vaihtelevia ja erilaisille ihmisille soveltuvia tehtäviä.
Mieti: Millaisia vapaaehtoistehtäviä on tarjolla? Kenelle ne sopivat?

Vapaaehtoistoiminta

Rekrytointi

Rekrytoinnissa on hyödyllistä käyttää useita kanavia. Esimerkiksi seuraavia kanavia/keinoja kannattaa kokeilla vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneiden tavoittamiseksi:

- **Sosiaalisessa mediassa** tapahtuva säännöllinen viestintä ja erilliset rekrytointiin keskittyvät kampanjat
- Vapaaehtoistoimintaa esittelevät alueelliset ja valtakunnalliset **verkkosivustot** (esim. Vapaaehtoistyo.fi)
- Paikallinen **lehdistö ja media** (tarjoa juttuvinkkejä lehteen ja/tai radioon)
- Alueen osallistumismahdollisuuksista tiedottavat **kansalais-tapahtumat** ja **palvelupisteet**
- **Verkostot.** Paikkakunnasta riippuen esimerkiksi alueen yhdistys-toimijat, ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut, hank-keet, työpajatoimijat sekä seurakunnat. Verkostoja voi lähestyä esimerkiksi ottamalla niihin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse. Monet verkostot jakavat mielellään hankkeissa valmiiksi toteutet-tua markkinointimateriaalia. Myös jotkut yritykset saattavat olla kiinnostuneita tarjoamaan työntekijöilleen mahdollisuuden vapaa-ehtoistoimintaan joitakin tunteja vuodessa.

Vapaaehtoistoiminnassa hyödynnetyt verkostot

Verkostoissa jaetaan tietoa ja tehdään yhteistyötä.

Arjen apu -hankkeessa merkittävimmät verkostoyhteistyökumppanit:

- Sote-työpaja Stoori (Dila)
- Suomen Diakoniaopisto
- Sosiaalipalvelut (PHHYKY) ja Alueellinen integraatiopiste Alipi
- Mannerheimin lastensuojeluliitto, Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -hanke
- Tukea vapaaehtoisuuteen -hanke (Dila)
- Kotoa kotiin -hanke (Dila, LAB-ammattikorkeakoulu, Salpaus)

Lista verkostoista löytyy kokonaisuudessaan liitteestä sivulta 30.

Vapaaehtoistoiminta

Perehdytysmalli

Vapaaehtoisten perehdytyksessä vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneille tarjotaan tietoa hankkeesta ja siitä, mitä vapaaehtoisuus tarkoittaa.

Perehdytyksen sisältöosiossa on ensinnäkin tarpeen taustoittaa, mitkä osapuolet ovat hankkeesta vastuussa. Hankkeen tarkoitus ja kohderyhmä selvitetään myös perehdytyksen aluksi ja se, mistä hanke saa rahoituksen.

Vapaaehtoisten kanssa on hyvä keskustella erilaisten kulttuurien ja tapojen kohtaamisesta. Arjen apu -hankkeessa vapaaehtoisten perehdytyksessä käytiin läpi kulttuurisensitiivisyyttä sekä omien tunteiden ja asenteiden tunnistamista ja käsittelyä tilanteessa, jossa esimerkiksi erilaiset tavat herättävät kysymyksiä. Lisäksi oli tietoa selkokielestä ja siihen liittyviä harjoituksia.

> “Vapaaehtoisena toimimisessa on ollut parasta kaikki eri kulttuurit ja kielet sekä erilaisten ja eri ikäisten ihmisten kanssa toimiminen.”
>
> *- vapaaehtoinen*

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoiselle tarjolla oleva tuki, yhteydenpito vapaaehtoisten ja vapaaehtoisuutta koordinoivan tahon välillä sekä vapaaehtois-tehtävissä toimimisen käytännöt ja erilaiset mahdollisuudet käytiin myös läpi perehdytyksessä. Vapaaehtoisille kerrottiin, että he voivat toimia joko etä- tai livetehtävissä keikkaluontoisesti tai osallistua esi-merkiksi Olohuone-ryhmätoimintaan, Keskiviikkokahveille tai naisten omaan Dilamal-keskusteluryhmään. Käytännön tilanteiden osalta perehdytyksessä käytettiin apuna kortteja, joissa oli kuvitteellisia avuntarvetilanteita.

Vapaaehtoisen rooli ja vapaaehtoistoiminnan säännöt ovat niin ikään tärkeitä sisältöjä perehdytyksessä.

Vapaaehtoisten ja työntekijöiden roolien erilaisuus on tärkeää tuoda esille myös maahanmuuttajakohderyhmälle. Vapaaehtoinen toimii tehtävässä ilman palkkaa ja tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. Vapaaehtoinen ei korvaa ammattihenkilöstöä eikä välttämättä osaa auttaa asioissa, jotka vaativat ammattitaitoa.

Arjen apu -hankkeessa tehtiin maahanmuuttajille kuvakortit, joissa oli kuvattuna esimerkkitilanteita avunpyynnöistä. Korteissa oli suomeksi kuvaa tukevat tekstit ja kuvakorttien alussa omalle äidinkielelle kään-netty osuus korttien tarkoituksesta. Tietoa jaettiin kohderyhmälle Olohuoneissa ja Whatsapp-ryhmissä.

Vapaaehtoistoiminta

Perehdytyksen menetelmät

Koska yksittäisten vapaaehtoisten- ja yhteiskunnallinen tilanne (esim. kokoontumisrajoitukset) voivat vaihdella, on hyvä kehittää vaihtoehtoisia perehdytystapoja. Arjen apu -hanke toimi korona-aikana, jolloin live-kokoontumisia oli toisinaan vaikeaa järjestää. Niiden rinnalle kehitettiinkin “puistoperehdytys”, jossa vapaaehtoisuudesta kiinnostuneen kanssa voitiin tavata sovitussa paikassa ulkona turvavälit huomioiden. Perehdytysmateriaalit tulostettiin ja laminoitiin siten, että niitä oli mahdollista käsitellä esimerkiksi puiston penkillä. Monet perehdytyksistä toteutettiin myös etäyhteydellä Zoom- tai Teams-alustalla.

!

Perehdytyksessä kannattaa hyödyntää materiaalia, joka auttaa ymmärtämään paremmin kohderyhmän elämäntilannetta. Arjen apu -vapaaehtoisperehdytyksessä esitettiin usein Arjen avun oman perehdytyspaketin ohessa THL:n verkkosivuilta löytyvä lyhytdokumentti Uusi kotimaa.

Vapaaehtoistoiminnan mallin juurruttaminen

Arjen apu -hankkeessa kehitetty vapaaehtoistoiminnan malli juurrutetaan soveltuvin osin Lahden Diakonialaitoksen vapaaehtoistoimintaan esimerkiksi tarjoten yhtenä vapaaehtoistoiminnan muotona pop-up -vapaaehtoistoimintaa maahanmuuttajien tukemiseksi. Vapaaehtoisten perehdytyksessä hyödynnetään Arjen avussa kehitettyjä materiaaleja.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoisten sitouttaminen toimintaan

Perehdytyksen jälkeen vapaaehtoistoiminnan tulee tarjota vapaaehtoisille jotakin sellaista, joka saa vapaaehtoiset sitoutumaan toimintaan. Vapaaehtoisille heidän antamansa avun positiivisten vaikutusten näkeminen on usein oleellinen motivaatiotekijä. Myönteinen palaute voi ilmetä esimerkiksi apua saaneen hymyssä, mutta on tärkeää, että hanketyöntekijätkin muistavat kiittää vapaaehtoisia. Marjovuo (2014, 134) korostaa, että järjestön on tuettava vapaaehtoisten kokemusta yhteenkuuluvaisuudesta. Usein se tarkoittaa mahdollisuutta sosiaaliseen yhdessäoloon, mutta toisaalta se voi itsenäisemmissä vapaaehtoistehtävissä vaatia myös sitä, että järjestö pystyy oikealla tavalla tiedottamaan vapaaehtoiselle toiminnan päämääristä ja vahvistamaan vapaaehtoisen kuvaa itsestään osana yhteistä tavoitetta.

Virkistystoiminnan ja lisäkoulutuksen tarjoaminen ovat esimerkkejä sitouttamisen ja kiittämisen keinoista. Arjen apu -hankkeessa järjestettiin vapaaehtoisille kulttuuri-ilta, museoretki ja mahdollisuus osallistua Talviriehaan sekä piknikille yhdessä maahanmuuttajien kanssa.

Vapaaehtoistoiminta

Suomen kielen tukimateriaali vapaaehtoisille

Vapaaehtoisten oli joskus vaikeaa keksiä sopivia keskustelunaloituksia ja -aiheita kohtaamisissa maahanmuuttajien kanssa. Kohderyhmältä kysyttiin jo hankkeen alussa heille tärkeistä teemoista, joissa he erityisesti tarvitsivat suomen kieltä. Kohtaamisia ja keskusteluja vapaaehtoisten kanssa helpotettiin tukimateriaaleilla. Arjen avun vapaaehtoiset testasivat tukimateriaaleja käytännössä Olohuone-tapaamisissa.

Materiaalit koostuivat helpoista ja vuorovaikutteisista kysymyssarjoista, sanastotehtävistä, ”mitä puhut tässä tilanteessa”, kertomistehtävistä ja vaikeammista mielipidetehtävistä. Tehtäväsarjoiksi valikoituivat asumiseen ja terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät teemat, dialogipakka sekä toimintaan aktivoivat kortit. Niiden tavoitteena on herättää keskustelua, aktivoida puhetta, tarjota malleja keskusteluun ja sopivaan, selkeään kielenkäyttöön.

Maahanmuuttajat pitivät tehtäviä hyvinä ja monipuolisina ja vapaaehtoiset pitivät erityisesti puhekieltä ja sanontoja rikastavista osioista. Dialogipakka syntyi vapaaehtoisten toiveesta. Tehtävissä on ohje, miten tehtäviä käytetään eri tasoisten puhekumppanien kanssa. Vapaaehtoiset tuottivat myös selkosuomikortit dialogin tukemiseen ja hyödynsivät valmista nettimateriaalia sana- ja lausekorttien valmistamisessa.

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistehtävät

Yksilöohjausta järjestettiin tarpeiden mukaan joko olohuoneessa, Zoomissa tai sovitussa yleisessä paikassa maahanmuuttajan kanssa. Yksilöohjauksista käytettiin myös nimeä keikkatehtävät. Yksilöohjausta antoivat vapaaehtoiset ja hankkeen työntekijät.

Esimerkkejä avuntarpeista:

- Läksyjen tekeminen (suomen kieli, matematiikka, englanti, fysiikka)
- Suomen kansalaisuus -hakupapereiden tekeminen
- Päiväkotihakemuksen tekeminen
- Asunnon vuokraaminen
- Kela-papereiden tulkinta ja hakemuksen täyttäminen
- Family Link -sovelluksen asentaminen
- Arjen hallinnan ohjaus
- Lääkärin tai neuvolan ajanvaraus
- Koulutusvaihtoehtojen läpikäynti (oppisopimus, haku ammatti- tai korkeakouluun)
- Harrastuksen löytäminen ja siihen ilmoittautuminen
- Paloturvallisuus ja ensiapu kotona
- Henkilökortin hankkiminen

Vapaaehtoistoiminta

Kuva 2. Keikkatehtävien prosessikuvaus (Kuva: Elise Liikala)

Kohtaamisen toimintamallit

Arjen Avun toiminnan tavoite oli tukea maahanmuuttajia aktiiviseen elämään Suomessa luomalla heille erilaisia kohtaamispaikkoja, joissa he voivat saada apua arjen ongelmiin hankkeen vapaaehtoisilta ja työntekijöiltä. Hankkeen aikana toteutui viisi erilaista kohtaamisen toimintamallia.

- Olohuone
- Zoom-tapaamiset omakielisten ohjaajien kanssa
- Nuorten tapahtuma
- Tieto- ja taitopajat
- Ukrainalaisten pakolaisten tuki

"Opiskelen Salpauksessa lastenhoitajaksi ja olen saanut Arjen avusta apua läksyihin. Olen myös tutustunut suomalaisiin ja saanut Suomalaisen ystävän."

"Olen saanut apua läksyihin ja oppinut kotivakuutuksista, ensiavusta ja rasismista. Olen harjoitellut puhumista suomen kielellä ja oppinut uusia sanoja. Jos en ole ymmärtänyt jotain, Arjen apu on auttanut minua."

Kuva 3. Arjen avun toimintamuodot eli kohtaamisen mallit
(Kuva: Mia Kröneck ja Mirva Koponen)

Olohuone

Olohuone kokoontui kerran viikossa Lahden keskustassa ja korona-rajoitusten aikana Zoomissa. Olohuoneeseen osallistuminen oli kaikille ilmaista. Tietoa olohuoneesta jaettiin Arjen avun Olohuone Whatsapp ryhmässä. Olohuoneessa yhdistyi monimuotoinen toiminta, joka piti sisällään arjen aiheisiin liittyviä tieto-ja taitopajoja, yksilöohjausta sekä suomen kielen keskustelua ryhmässä. Ohjausta Olohuoneissa antoivat vapaaehtoiset, hanketyöntekijät ja omakieliset ohjaajat.

Olohuoneen toiminnan järjestämisestä vastasivat LAB-ammattikorkeakoulu ja Dila. Paikkana oli Kaupunkikylän tilat. Olohuoneiden sisältöä arvioitiin ja kehitettiin yhdessä osallistujien kanssa puolivuosittain.

”Olen tosi iloinen tästä paikasta. Toivon että tulevaisuudessa on myös paikkoja minne mennä josta saa apua läksyjen kanssa ja pääsee keskustelemaan suomenkielisten kanssa.”

Esimerkkinä, olohuoneessa pelattiin erilaisia ryhmäpelejä suomen kielen harjoittelun edistämiseksi ja tutustuttiin suomalaiseen kulttuuriin esimerkiksi järjestämällä yhteinen piparkakkutalon leipomishetki. Zoom-tapaamisissa tutustuttiin suomen matkailukohteisiin, pääsiäiseen, liikennesääntöihin, unelmiin, suomalaisiin tapoihin ja aluevaaleihin. Lapsille luettiin myös suomalaisia satuja.

Olohuone

- Kiireetön kohtaaminen on tärkeää; varaa runsaasti aikaa ohjaukseen, vaikka avun tarve vaikuttaa yksinkertaiselta.
- Kohtaamispaikassa on hyvä olla saliemäntä, joka ottaa vastaan osallistujia ja vapaaehtoisia sekä varmistaa, että kaikki paikallaolijat ovat tulleet kohdatuiksi.
- Lastenhoidon järjestäminen auttaa työntekijöitä ja vapaaehtoisia keskittymään aikuisten auttamiseen.
- Jos Olohuoneessa järjestetään esittely tietyn teeman mukaan, esittely on hyvä rakentaa, niin että sen pystyy tarvittaessa toteuttamaan yksilöohjauksena.
- Hyödynnä muiden maahanmuuttajien kokemus auttamistilanteessa esimerkiksi toimeentulotukihakemuksen tekemisessä.
- Jos saman vapaaehtoisen tai työntekijän on mahdollista auttaa maahanmuuttajaa toistuvasti, se lisää jatkuvuutta ja rakentaa luottamusta.
- Suomen kielen harjoittelemiseen on hyvä olla erilaisia työvälineitä kuten esim. pelejä ja keskusteluapuja. Perehdytä tarvittaessa vapaaehtoinen niiden käytössä.
- Rakenteellisia kokeiluja on hyvä luoda, niin että vapaaehtoiset osallistuvat Olohuoneen toimintaan ja yhteys ohjattavaan pysyy ja lisääntyy.

Olohuone

Toimintaa olohuoneissa

Omakielisten ohjaajien toiminta

Omakieliset ohjaajat järjestivät Zoom-tapaamisia kerran viikossa. Nämä oli suunnattu vain darin- ja tigrinjankielisille. Zoomeissa käytiin läpi käytännön kielitaitoa suomeksi ja kielikysymyksiä. Omakielinen ohjaaja oli tässä erityisen tärkeä, koska osallistujat saivat kieleen liittyviä selityksiä omalla kielellään. Tämä edisti heidän suomen kielen oppimistaan. Tämä oli merkittävää varsinkin tigrinjankielisille, joille ei ole olemassa sanakirjaa äidinkielellä.

Ryhmät olivat pieniä, noin 5–16 osallistujaa, jonka vuoksi yksilöllistä kielen ohjausta oli helpompi antaa. Painopiste ohjauksessa oli käytännöllisessä suomen kielen käytössä arjen tilanteissa. Lisäksi ohjaajat toivat esille omia kokemuksiaan esimerkkien ja vertailun kautta suomen kulttuuriin integroitumisesta ja kielestä.

Viikoittaiset Zoom tapaamiset mahdollistivat kohderyhmälle säännöllisen yhteyden omakieliseen ohjaajaan. Tämä oli tärkeää luottamuksen kannalta, koska kohderyhmäläiset saivat mahdollisuuden ”tuplatarkistaa” hankkeessa viestitettyjä asioita. Tapaamisissa sanavaraston tarkistus oli suosituinta sekä erilaisten tilanteiden kulttuuritulkintojen selkeyttäminen.

!

- Omakielisten ohjaajien kokemus viranomaistyöstä tuo turvaa ja luottamusta.
- Huolehdi omakielisen ohjaajan jaksamisesta.

Omakielisten ohjaajien toiminta

Yksilöohjauksia omakielisten ohjaajien kanssa tapahtui Zoomien ulkopuolella ja nämä olivat tyypillisesti tarpeita, joihin piti reagoida nopeasti.

Ohjauksen tarpeita:

- Migrin ajanvaraus ja päätökset
- Kelan ajanvaraus, päätös, toimeentulotukihakemus
- TE-toimiston kanssa kommunikointi, työnhaku
- Lääkärin ajanvaraus
- Henkilökohtainen avun tarve, esim. tullaukset ja lain muutokset, hakemukset
- Huijatuksi tuleminen
- Ristiriidat vanhempien kesken tai epäonnistuneet kaupat
- Kuntakokeilun vaikutukset
- Maksujärjestelyt, eräpäivän siirtäminen, ulosotto
- Poliisiasiat
- Lasten harrastukset

Huom! On tärkeä huomioida ero viranomaisten pyyntöjen ja arjen avun tarpeiden välillä.

Tieto- ja taitopajat

Kotoutuminen on prosessi, jonka aikana maahanmuuttajan osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo yhteiskunnassa lisääntyvät. Tähän prosessiin kuuluvat elementteinä asuminen, työllisyys, koulutus, terveys, hyvinvointi, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen rakentuminen, suomen kieleen ja kulttuuriin perehtyminen ja samaistuminen, osallisuus ja yhteenkuuluvuus suomalaiseen yhteiskuntaan (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021). Monella maahanmuuttajalla, vaikka hän olisi ollut Suomessa vuosia, saattaa olla puutteelliset tiedot ja taidot arjen elämiseen, esimerkiksi asumiseen liittyvistä, erilaisista Suomessa tarvittavista käytännön tiedoista- ja taidoista.

Tämän vuoksi yhtenä toimintamallina toteutuivat Arjen apu -hankkeessa tieto- ja taitopajat kotoutumisen eri elementeistä. Pajojen sisällöstä tehtiin maahanmuuttajille kysely hankkeen alussa. Kyselyssä maahanmuuttajat saivat kertoa heitä kiinnostavista tieto- ja taitopajoista (Lappalainen & Vehviläinen 2021). Tämän kyselyn tuloksia hyödynnettiin valittaessa tieto- ja taitopajojen aiheita. Lisäksi hankkeen kehittämistyöpajoissa yhdessä maahanmuuttajien kanssa määriteltiin tieto- ja taitopajojen aiheita.

Tieto- ja taitopajat

Tieto- ja taitopajoja toteuttivat hankkeen työntekijöiden ohjauksessa LAB-ammattikorkeakouluna sosionomi- ja terveydenhoitajaopiskelijat. Pajoja oli Olohuonetoiminnan yhteydessä sekä Zoomissa että LIVE-tapaamisissa. Lisäksi pajoja oli kotoutumiskoulutuksen ryhmille Koulutuskeskus Salpauksessa.

Pajojen aiheita muun muassa oli:

- Asumisen liittyvät asiat esim. turvallisuus ja kodin vakuutukset
- Terveyspalvelujen käyttö, ensiapu ja KELA-asiointi
- Kansalaisuuden hakeminen
- Suomalainen työelämä
- Aluevaalit
- Miten toimin jos kohtaan rasismia tai syrjintää?

Lista kaikista aiheista löytyy kokonaisuudessaan liitteestä sivulta 30.

- Opiskelijat tarvitsevat ohjausta selkeän kielen käyttämiseen ja heitä auttaa, jos he pääsevät tutustumaan kohderyhmään etukäteen.
- Käsitteellistä asiaa sisältävissä tietopajoissa on hyvä olla tulkkaus esim. kansalaisuuden hakeminen.
- Toiminnalliset non stop -tyyppiset pajat, joissa muutama kohderyhmän edustaja kerrallaan tulee mukaan pajaan ovat toimivia – jokainen saa henkilökohtaista ohjausta.
- Lastenhoito on hyvä järjestää pajan ajaksi.

Nuorten tapahtuma

Hankkeen aikana havaittiin, että nuorilla on erilaiset tarpeet ja he tarvitsevat heille suunnattua toimintaa. Nuorille järjestettiin työpaja, jossa kerättiin heidän ajatuksiaan työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan, asumiseen, kulttuuriin, rahaan ja ihmissuhteisiin liittyen. Heille oli tärkeää saada kontakteja samanikäisiin suomalaisiin, ja he toivat esiin halun itsenäistyä. Nuoret osaavat suomen kieltä hyvin, mutta he kokivat, että kulttuurierot ovat arjessa läsnä kielitaidosta huolimatta. Nuorille järjestettiin toiminnallinen tapaaminen, jonka tavoitteena oli yhdistää suomalaisia nuoria ja maahanmuuttajanuoria. Keinoina oli tutustumisleikit ja tehtävien tekeminen yhdessä.

“Suomi on ’melkein’ kotimaa”

“Suomi kotimaana on ok”

Ukrainalaisten pakolaisten tuki

Ukrainalaisten pakolaisten määrä Päijät-Hämeessä kasvoi nopeasti Ukrainan sodan vuoksi keväällä 2022. Hankkeessa käynnistettiin heille nopeasti ryhmätoimintaa, jossa jaettiin tietoa erilaisista Suomen käytännön asioista, kuten pankkipalveluista. Lapsille järjestettiin erikseen ohjattua ohjelmaa. Ryhmätoiminta jatkui viikoittain Kaupunkikylän tiloissa vapaaehtoisten ja omankielisen ohjaajan johdolla. Teemat vaihtuivat joka viikko ja sisälsivät mm. joogaa ja suomen kielen harjoittelua. Vapaaehtoisten ohjaamia ryhmiä kokoontui myös kirjastossa ja niissä keskityttiin suomen kielen opetteluun.

Tämän lisäksi omakielinen ohjaaja auttoi ukrainalaisia esimerkiksi lasten harrastuksien etsinnässä, pankkitilien avaamisessa, päivätoiminnan selvittämisessä ja muissa arjen asioissa. Säännöllinen kohtaaminen samassa paikassa oli kohdeyhmälle tärkeää, koska sitä kautta he saivat säännöllisesti apua pulmiinsa omakieliseltä ohjaajalta.

Materiaalit toiminnan tueksi

Arjen apu -hankkeessa tuotetut materiaalit

Arjen apu -toimintamalli
Vapaaehtoisten tukimateriaalit: terveys ja asuminen, dialogipakka, toimintaan aktivoivat kortit sekä keskustelukortit

Julkaisut:
Arkipäivän kohtaamisia ja tukea aktiiviseen arkeen:
https://www.labopen.fi/lab-pro/arkipaivan-kohtaamisia-ja-tukea-aktiiviseen-arkeen/

Arjen apu meni Zoomiin:
https://blogit.lab.fi/labfocus/arjen-apu-meni-zoomiin/

Arjen apu - tukea maahanmuuttajien kotoutumiseen:
https://www.labopen.fi/lab-rdi-journal/arjen-apu-tukea-maahanmuuttajien-kotoutumiseen/

Materiaalit löytyvät Osaamisenpaikka-sivustolta:
www.osaamisenpaikka.fi

OSAAMISEN PAIKKA

Lähteet

Castaneda, A., Larja, L., Nieminen, T., Jokela, S., Suvisaari, J., Rask, S., Koponen, P. & Koskinen, S. 2014. Ulkomaalaistaustaisten psyykkinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). Viitattu 11.2.2022. Saatavissa https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-535-6

Grönlund, H. 2012. Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland. Artikkeliväitöskirja. Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta. Helsinki. Viitattu 16.8.2022.
Saatavissa http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7938-2

Heimonen, J. 2019. Tietoa kulttuureista ja kulttuuritietoisuutta: opettajalle ja opiskelijalle. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10 (4). Viitattu 11.2.2022.
Saatavissa https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2019/tietoa-kulttuureista-ja-kulttuuritietoisuutta-opettajalle-ja-opiskelijalle

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2021. Kotoutumisen sanasto: 1. laitos. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:54. Viitattu 16.3.2022.
Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163545/TEM_2021_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lappalainen, S. & Vehviläinen, U. 2021. Arjen apu – tukea maahanmuuttajien kotoutumiseen. LAB RDI Journal. Viitattu 16.3.2022.
Saatavissa https://www.labopen.fi/lab-rdi-journal/arjen-apu-tukea-maahanmuuttajien-kotoutumiseen/

Marjovuo, A. 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalipsykologian laitos. Helsinki. Viitattu 16.8.2022.
Saatavissa http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-9106-3

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Kotoutuminen ja osallisuus. Viitattu 11.2.2022. Saatavissa https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus

Liitteet

Tieto- ja taitopajojen aiheet kokonaisuudessa:

- Asumiseen liittyvät asiat esim. asunnon vuokraaminen, turvallisuus ja kodin vakuutukset
- Liikenneturvallisuus
- Taloudellinen turvallisuus
- Terveyspalvelujen käyttö, ensiapu ja KELA-asiointi
- Rentoutus, hyvinvointi ja stressin hallintakeinot
- Kansalaisuuden hakeminen
- Kestävä kehitys, kierrätys ja lajittelu
- Suomalainen työelämä
- Verotus Suomessa
- Lapsen hoito- ja ravitsemussuositukset Suomessa, päiväkodin ja perheen yhteistyö
- Aluevaalit
- Suomalaiset juhlapyhät ja perinteet juhlapyhinä esim. itsenäisyyspäivän ja joulun perinteet
- Suomalaisen ystävän löytäminen
- Suomalaisen elämäntavan historia
- Miten toimin jos kohtaan rasismia tai syrjintää?

Vapaaehtoistoiminnan verkostoyhteistyökumppanit kokonaisuudessaan:

- Kotoa kotiin -hanke (Dila, LAB-ammattikorkeakoulu, Salpaus)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto, Ystäväksi maahanmuuttajalle -hanke
- Sote-työpaja Stoori (Dila)
- Suomen Diakoniaopisto: Nuoriso- ja yhteisöohjaajaksi opiskelevat sekä lastenohjaajaopiskelijat
- Salpaus
- Särö-vapaaehtoistoiminta (Dila)
- Vauvan taika (Dila)
- Tukea vapaaehtoisuuteen -hanke (Dila)
- Kehitysvammatuki 57
- OSKE
- Y-säätiön Tuu-mukaan tapahtuma
- Sosiaalipalvelut (PHHYKY) ja Alueellinen integraatiopiste Alipi
- Lahden seurakunta

Liitteet

Vapaaehtoistoiminnan pelisäännöt maahanmuuttaja-taustaisten kanssa toimimiseen

- Vapaaehtoisena toimiessasi olet vaitiolovelvollinen (myös toiminnan päättyessä).
- Älä koskaan kerro tuettavan asioita ulkopuoliselle esim. kansalaisuutta, asuinpaikkaa.
- Me kaikki olemme samanarvoisia! Kohdataan toisemme kunnioittaen taustoista tai kulttuureista riippumatta.
- Vapaaehtoisena sinulla on mahdollisuus lisäkoulutukseen. Jos koet tarvetta oppia lisää mm. kulttuurisensitiivisyydestä tai selkokielestä, voit aina olla yhteydessä koordinaattoriin.
- Mahdollisuus elämäntilanteen mukaiseen toimintaan / vapaaehtoisella on oikeus kieltäytyä.
- Älä koskaan ota vastaan tai lainaa rahaa tuettavalle.
- Älä ota kuvia ilman kirjallista lupaa, älä jaa niitä sosiaalisessa mediassa.
- Muista roolisi vapaaehtoisena, jos olet epävarma tai toimiminen tuntuu epämukavalta, ota rohkeasti meihin yhteyttä.

Vapaaehtoistoiminnan pelisäännöt on toteutettu yhdessä Lahden seurakunnan ja Kotoa kotiin -hankkeen kanssa.

ARJEN APU

Kirjoittajat:

Sari Lappalainen
lehtori
LAB-ammattikorkeakoulu

Mia Kröneck
lehtori
LAB-ammattikorkeakoulu

Anne Timonen
TKI-asiantuntija, projektipäällikkö
LAB-ammattikorkeakoulu

Mehria Ibrahim
ohjaaja
Kaupunkikylä

Helen Ghebrehiwet
ohjaaja
Kaupunkikylä

Elise Liikala
vapaaehtoisasiantuntija
Lahden Diakonialaitos

Eveliina Aaltonen
yksikön johtaja
Kaupunkikylä

LAB-ammattikorkeakoulun julkaisusarja, osa 51
ISSN 2670-1928 (PDF)
ISSN 2670-1235 (painettu)
ISBN 978-951-827-421-9 (PDF)
ISBN 978-951-827-422-6 (painettu)
Lahti 2022

TURVAPAIKKA-, MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTTAMISRAHASTO
Euroopan unionin tuella

LAB University of Applied Sciences

KAUPUNKIKYLÄ
yksilöllistä elämää yhteisössä

DILA
LAHDEN DIAKONIALAITOS